

Edgar Kováts: Sposób zakopański

U stóp Tatr w malowniczo położonej miejscowości Zakopanem i jego okolicy zastałem na licznych domach i sprzętach upiększenia, którym wysoki stopień odrębności przyznać należy – pisał Edgar Kováts. Fragment jego ważnej pracy publikujemy w „Teologii Politycznej co Tydzień”: „Witkiewicz. Projekt: odrodzenie”.

Pod koniec XIX wieku w Zakopanem narodziła się idea stylu narodowego, opartego na sztuce i rzemiośle góralskim. Obok koncepcji Stanisława Witkiewicza pojawiła się także próba Edgara Kovátsa – wiedeńskiego architekta pochodzenia węgierskiego, który od 1895 roku kierował Szkołą Przemysłu Drzewnego w Zakopanem. Kováts opracował wzornik dekoracyjny zatytułowany *Sposób zakopański* (1899), w którym zebrał i przetworzył motywy ludowe, nadając im uporządkowaną formę i sugerując ich zastosowanie w meblarstwie, architekturze i sztuce użytkowej. Publikujemy fragment jego tekstu. Zdigitalizowana wersja jego pracy dostępna jest w bibliotece cyfrowej Politechniki Warszawskiej.

Sposób zakopański

U stóp Tatr w malowniczo położonej miejscowości Zakopanem i jego okolicy zastałem na licznych domach i sprzętach upiększenia, którym wysoki stopień odrębności przyznać należy. Nie badając kwestyi, czy te upiększenia pochodzą od mającego tu niegdyś przebywać ludu, czy to zabytki dawniejszej sztuki polskiej, które przechowały się tu w

górskiem ustroniu i teraz znowu do kraju wracają, czy wreszcie mam do czynienia z samorodnym dziełem górali, zebrałem starsze elementa upiększeń tak, jak je widzę i spróbowałem tworzyć nimi w kierunku dekoratywnym, co przedstawia następujących 24 tablic.

Ogólny kształt przedmiotów okazuje jasno pochodzenie z materiału drzewnego, więcej nawet z deski i belka. Treść do upiększenia jest wprost z natury wzięta, serdecznie, naiwnie stylizowana a wyrażona za pomocą drapaniny i wklęsłej rzeźby, czasem za pomocą wkładania różnobarwnego materiału. Barwa, jako taka, nie zdradza żadnych odrębnych zasad, a gdzie takowa występuje, to idzie skromnie torem przyrody: listek zielony, rybka srebrna, woda błękitna, a kwiatek biały, żółty, czerwony. Ponieważ zatem kształt główny posiada prawdę konstrukcyjną, a upiększenia wzięte są pojęciem tylko z przyrody z uwzględnieniem jej prawideł, to jest samo przez się zrozumiałem, że ten polski sposób zbliża się do stylu odrodzenia tak samo, jak sposób ludowy szwedzki do gotyckiego i romańskiego, jak huculski do bizantyńskiego.

Wszystkie te sposoby posiadają jednak tyle właściwości i odrębności, iż nie giną w tych wielkich kierunkach, ku którym się skłaniają. Trzymając się zasady, że zawodowcy powinni więcej pędzlem i gryfonem objaśniać niż słowami, oddaję publiczności to dzieło, przedstawiające same już wykonane przedmioty, poprzedzając je tylko tą krótką przedmową oraz zaznaczając z podziękowaniem, że możliwość taniego wydania tej pracy zawdzięczam tylko Wysockiemu Wydziałowi krajowemu, który mię wsparł hojnym datkiem.

Zakopane, 1899.

Edgar Kováts

*Fot. By mik Krakow - DOM POD JEDLAMAMI W ZAKOPANEM, fot. M. Klag
(MIK, 2005), CC BY-SA 2.0*

**Wszystkie teksty z Teologii Politycznej Co Tydzień
[492]: „Witkiewicz. Projekt: odrodzenie”**